

speelt, de zondige neiging overerft van vader en moeder op het kind. Het woord van David: in zonde heeft mij mijne moeder ontvangen, wordt door hem in letterlijken zin opgevat. De geslachtsdrift blijft bij Augustinus, zelfs in het huwelijk, een kwaad. Ter wille van het goede doel moet dit kwaad gedeeld worden; het huwelijk mag niet worden afgeschaft, omdat dan het menschelijk geslacht zou uitsterven; maar wie de gave der onthouding bezit en daarom niet in het huwelijk treedt, staat veel hooger van God.

Augustinus ontkenne daarom niet, dat het huwelijk door God reeds voor den val was ingesteld. Ook beschouwde hij het huwelijk in het Paradijs niet als een soort platonischen liefdesband, want God had bij de instelling van het huwelijk tot den mensch gezegd: „Weest vruchtbaar en vermenvulldigt en vervult de aarde." Maar de wijze, waarop deze voortplanting zou hebben plaats gevonden, zou den reinen menschen een geheel andere zij geweest dan bij ons. Eerst ten gevolge van de zonde is in den mensch de zinnelijke lust opgekomen, en daarom is deze lust zelfs in het huwelijk een kwaad, zij het dan ook een kwaad, dat God de Heere door zijn wijs bestel aan hooger doel ondergeschikt heeft gemaakt.

Ook al heeft Augustinus dus het goed recht van het huwelijk gehandhaafd, en zelfs tegenover de ghostieke secten in zijn dagen, die het geheele huwelijksleven als zondig veroordeelden, in een afzonderlijk geschrift het huwelijk aangeprezen; toch kan het niet ontkend worden, dat deze beschouwing aan het huwelijk kwaad heeft gedaan. Het huwelijk wordt zoodoende een noodzakelijk kwaad; het kan niet gemist worden, omdat zonder het huwelijk de kerk niet zou worden voortgeplant; maar wie het huwelijk ontberen kon, deed beter met niet te rouwen.

Augustinus staat in deze opvatting niet alleen; het is de geest van zijn tijd, die uit hem spreekt. Bijna alle kerkvaders hebben op gelijke wijze gesproken. Hun schriften zijn vol van lofreden op de mannen en vrouwen, die kuisch bleven en niet huwden. En zelfs waar men gehuwd was, was het een teeken van rijkere genade, wanneer man en vrouw als „broeder en zuster" saam leefden. Het huwelijk van Jozef en Maria gold als het heerlijkste voorbeeld. Wanneer Paulus zegt, dat de apostel Petrus een zuster met zich omleide, dan wilde dit zeggen, dat Petrus wel gehuwd was, maar met zijn vrouw als zuster leefde. Zulk een huwelijk werd als een „huwelijk van engelen" geroemd, en de mensch die daartoe kwam, stond op een hooger trap van geestelijk leven.

Wel hebben enkelen als Jovinianus tegen deze verheerlijking van den ongehuwden staat hun stem verheven, maar in de Roomsche kerk vond dit geen weerklank. Straks werd den priester het coelibaat als plicht opgelegd. En de monniken en nonnen, die de gelofte van kuischeid aflegden, deden daarmede een verdienstelijk werk. Zij waren de „maagden," van welke de apostel Johannes spreekt, die zich niet met vrouwen bevleekt hadden en daarom hooger loon van God zouden ontvangen.

Het huwelijk werd daarom door de Roomsche kerk niet afgekeurd; ze nam het zelfs onder haar sacramenten op. Maar het huwelijk bleef toch iets van lager orde; wie in het huwelijk trad, toonde daarmede een mensch te zijn van zinnelijke neiging. Verre boven het huwelijk stond de „staat der maagdelijkheid." En wie zich geheel aan God wilde wijden, moest niet huwen of den reeds gesloten band van het huwelijk feitelijk verbreken. Had niet Paulus gezegd: „het is een mensch goed geen vrouw aan te raken" en van de ongetrouwde vrouwen verklaard, dat „zij zich bekommeren om de dingen des Heeren, opdat zij heilig zijn beide aan lichaam en aan geest?"

Tot wat diep zedelijk bederf juist deze hoog-ideale opvatting in de Middeleeuwen geleid heeft, behoeft hier niet uiteen te worden gezet. Men dweepte met de maagd Maria; men verhief de onthouding van heiligen en martelaren; men zocht in kloostercel en priesterstand hun kuischeid na te volgen. En het gevolg was juist, dat door deze onthouding van het huwelijk de verregaandste zedeloosheid zich openbaarde en de kloosters holen werden van ontucht.

De ordinantie Gods kan niet straffeloos worden geschonden.

Eerst in verband met deze geheele opvatting van de openbaring en overerving der zonde, van het huwelijksleven en den maagdelijken staat, kan Augustinus gevoelen over het schaamtegevoel na den val worden verstaan. Maar juist daardoor zal het dan ook duidelijk zijn geworden, waarom de Reformatoren en met name Calvin deze opvatting bestreden. Tegenover de Roomsche asciese voerden zij het pleit voor het goed recht van het huwelijksleven. Het huwelijk was volgens hen niet iets lagers, iets wat uit het vleesch opkwam en met zondigen lust bevleekt was. Het is den mensch goed, zoo had God in het Paradijs gesproken, dat hij niet alleen zij, en God zelf had hem een vrouw geschenkt, geformeerd uit zijn ribbe, opdat deze twee tot één vleesch zouden zijn. Na den val was deze scheppingsordinantie niet verbroken, want God had tot de vrouw gezegd, dat haar begeerte tot den man zou zijn en dat ze met smarte kinderen zou baren. Al de patriarchen onder het Oude Verbond hadden in den huwelijken staat geleefd en Christus zelf had de scheppingsordinantie van het huwelijk tegenover de Pharizeen herhaald en bevestigd. Al mocht Paulus met het oog op de bijzondere omstandigheden in zijn dagen het huwelijk ontraden aan wie de gave der onthouding had, het bed was volgens dienzelfden Paulus eerbaar en onbevleekt, en het huwelijk zelf een afbeelding van de liefde tusschen Christus en Zich

toch vrij. En jij moet hem vrij laten. Een ieder
in zijn eigen gemoed ten volle verkeerdt
Anna. Daar staat ook: heb een gemeenschap
met anderen zonden. Het kan best wezen dat
Dingeman veel vroemer is dan ik ben. En dat hij
er helemaal geen zonde in ziet om bij 't ge-
nootschap te blijven. Doch ik zie er zonde in. En
daarom *biedt* mij het beste, dat er in hem is
juist zijn godsdienst. Als hij vertelt van de heer-
lijke preken van Ds. P., dan voel ik een drukking
op mijn gemoed. Neen, jij kunt zeggen wat ge
wilt, hier is een kloof.

Bet. Nu ja, ik had ook liever een man, die
met me meeging.

Anna. Neen ik moet een man hebben, met
wie ik kan meegaan, in alle dingen die hem dier-
baar zijn. Hij moet mij leiden. Ik moet mij met
mijn gansche hart bij hem aansluiten. Ik moet
van hem leeren. Hij moet mij steunen. Leunen
wil ik op hem in groote waardering en dankbare
liefde. Kijk, dat is mijn ideaal van het huwelijk.
En daarom kan ik niet een man nemen, die voor
mij in het bijna-voornaamste geen leidman
wezen mag.

Bet. Als je er zoo onder staat, dan moet je het
niet doen.

Anna. Neen, ik kan het niet doen. 't Ware
niet in Gods gans. 't Ware ten koste van mijn
vrede. En mijn vrede met God ja mij meer waar-
dan alle liefdeden.

Bet. Ook later, dat is waar, heb je altoos last
en verdriet bij de heerlijkste dingen. Bij je over-
trouw. Als je des Zondags eek een kant uitgaat
ter kerk. Met doopen. Met ziekte en huisbezoek...
ja, je hebt eigenlijk groot geluk.

Anna. Nu, dank je voor je gesprek, beste Bet.
Ik zal 't Dingeman eerlijk zeggen. Een gemengd
huwelijk, zelfs met een geloovige, is te berwa-
ren. Moet men 't juk dragen, omdat er later, als
reeds getrouwd bent, verschil komt, dan behoef
je 't vrede met God niet te kosten... Maar er
met open oogen in te loopen, dat is niet recht
voor den Heere en is tot schadelijk voor het leven van
je ziel.

Zoals men ziet, hebben deze Zeeuwsche
zusters een helder oordeel en een beslist
hart. Wanneer ze nog wat langer bij Dr.
Wagenaar in de Gereformeerde waarheid
onderwezen zijn, zal dat beetje Roomsche
zuurdeeg, alsof men bij zijn belijdenis het
"jauwoud" aan Jezus geeft en een "bruid"
van Christus wordt, er wel uitgaan.

Officiële Berichten.

De Classis Warfum vergaderd te Winsum
op Woensdag 4 Febr. 1903, heeft praeparatoir
onderzoekt den heer P. A. Sietsma (adres
Watergraafsamer) candidaat aan de Theol. School,
en hem met algemeene stemmen beroepbaar
gesteld voor de Geref. Kerken.

Namens de Classis:
S. GROENEVELD, scriba.

Hulpbehoevende Kerken, Zuid-Holland.

Vergadering van deputaten D. V. Maandag
23 Februari, ten 10 ure, te Rotterdam, Hove-
rstraat.

Op deze vergadering moeten ook de hulp-
aanvragen voor het komende Synode jaar (1903—
1904) ingediend worden.

Namens het Moderamen:
W. B. RENKEMA, secret. penningw.
Rijnsburg, 9 Febr. 1903.

Kerkgeschiedenis.

Het volgende wordt medegedeeld uit de rede
ver „Het object der Kerkgeschiedenis”, waar-
mee professor Dr. H. Bouman, benoemd hoog-
leeraar aan de Theol. School te Kampen, zijn
aant. aanvaard heeft.

In het eerste deel zijner rede zet de spreker
uiteen hoe, in den loop der historie, de voor-
naamste geschiedschrijvers Eusebius, de schrij-
vers van de Maagdenburger Ceatarien, Got-
fried Arnold, Mosheim, Secales, Neander, Baur,
en a. gedacht hebben over het object der Kerk-
geschiedenis.

Vervolgens vestigde hij de aandacht op het
streven, dat in den laatste tijd opkwam, om,
zoals Loofs, E. Preuschen e. a. willen, de
Kerkhistorie te zuiveren van de dogmenhistori-
sche stof, of om, zoals Harnack, Weinel, Pij-
per en S. Cramer, onder den invloed van de
nieuwere opvatting van den godsdienst het
eigenlijke voorwerp van de kerkgeschiedenis te
zoeken in het inwendig leven der kerk, in het
godsdienstig eedelijk leven en het leven der
vroomheid. Zoodoende gaat de kerkhistorie over
in „Religions geschichtliche en Religions-psy-
chologische Betrachtungen”.

De Kerkgeschiedenis moet echter blijven
volgens de Schrift de historie der Christelijke
Kerk. De H. Schrift is het principium unicum
Theologiae, waaruit wij de Keik leeren kennen.
De Kerk is een vergadering van geloovigen, het
lichaam van Christus, dat onschoon levende op
aard en trachtende in te dringen in het men-
schelijk leven en dat te hervormen, hare be-
stemming niet heeft op aarde, maar in den He-
mel.

De kerk heeft een zichtbare en onzichtbare
zijde, van het zichtbare kunnen wij alleen eene
beschrijving geven. Object der kerkhistorie is
de zichtbare kerk, die uitkomt in haar insti-
tut en in haar organisme. In de kerk als li-
chaam van Christus werkt het leven van het
Hoofd, dat geen mensch kan zien en voorwerp
is des geloofs, maar welk leven toch openbaar
wordt in het leven des geloofs, in de krachten
en gaven van het Koninkrijk Gods.

De leven dringt van uit het middelpunt naar
den omtrek van het menschenleven en vindt
zijn zichtbaren vorm in het instituut, dat door
Christus gesticht is om het leven der kerk te
leiden en tot zijn vervulling te brengen. Voor
dat doel gaf Christus zijn woord. De geschie-
denis der kerk kon genoemd worden de ge-
schiedenis van de werking van het woord. Het
woord wordt uitgedragen in de wereld, stuit op
verzet, het werk door, tracht trots alle belem-
mering baan te breken, het bewustzijn om te
zetten, het overwonnene te doordringen en voor
te bereiden voor den dag van Christus.

God de Heere voert door het woord onder
de leiding des Geestes zijn Kaad uit en brengt
onder aanvoering van Koning Christus de kerk
tot hare volmaking. De kerkgeschiedenis be-
schrijft den ontwikkelingsgang van dat lichaam
van Christus. Deze ontwikkeling gaat onder den
machten invloed van het woord. Het woord
wordt gepredikt en veroverd de wereld, daarom
is de kerkgeschiedenis voor een deel zendings-
geschiedenis.

Het woord gaat in in het bewustzijn en doet
het dogma geboren worden, en daarom is de
kerkgeschiedenis zonder de geschiedenis der
dogmata niet te verstaan. Het woord wordt door
ambten en diensten gedragen tot de gemeente,
schept orde en recht in de gemeente en daarom
mag in de kerkhistorie niet ontbreken een
beschrijving in hoofdtrekken van de ambten en
de diensten van het recht der kerk.

Het woord dringt door in het innerlijke leven

verzetting van het boek Numeri en onderscheide in het Hebreeuws geschrevene gebeden verrijkt werd. Deze documenten dragen het aantal 1339.

•••••

Gemengd nieuws.

Een standbeeld voor Servet. Den 27sten October 1903 zal het 350 jaren geleden zijn, dat Michel Servet, terwijl Calvijn te Genève was, als Godalasseraar werd verbrand. Nu heeft men op dit éene betreurenswaardige feit dat bij de Reformatie der kerk onder leiding van Calvijn plaats vond, geduldig gewezen, zonder daarbij echter te kunnen aannemen, dat de terechtstelling van Servet plaats had als een geolg van de beginselen, waarvan de reformatie der kerk uitging. Maar dit is voor de vijanden der religie niet g'noeg. Gelijik men in Parijs een standbeeld opgericht heeft voor Etienne Dolet, omdat hij in zijn qualiteit van vrijdenker door de Inquisitie ten vure werd gedoomd, zoo moet nu ook in Genève, in de stad van Calvijn, een standbeeld verrijzen om de nagedachtenis van den loochenaar der Drieëenheid en van den verkondiger van Pantheistische denk elden te verheerlijken. Dit standbeeld moet in Genève opgericht worden, al is Servet ook in Spanje geboren. De internationale bond van vrijdenkers gesteund door tal van Spaansche schrijvers en mannen van wetenschap, heeft daartoe besloten.

Met ingeomeenheid wordt door de kerkelijke pers in Duitschland er op geweren, dat prins Albrecht van Pruisen, bij het van stapelloopen van de „Brunswijk“ te Kiel, de woorden gebruikte: „Op allerhoogst bevel *noem* ik dit schip de „Brunswijk“! Vroeger werd er bij zulk een gelegenheid gesproken van een „doopen“ van een schip, zoodat de „scheepsdoop“ door den keizer is afgeschaft.

Men wil in Amerika de Anglicanische kerk niet langer de protestantsch-episcopaleische kerk, maar de katholieke kerk van Amerika noemen. De invloed van de hoog kerkelijke partij is hierin merkbaar. Het doel is om die kerk te laten uitkomen als eene gemeenschap die met het protestantisme niets gemeen heeft. Men beweert dat de gemeentelieden daarvan over het algemeen niets weten willen.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE KLEINSTE STATEN DER AARDE.

Welke dat zijn is niet zoo algemeen bekend, dat niet iemand er zich mee zou kunnen vergissen. Althans er zijn heel wat menschen, die gelooven, dat b.v. ettelijke Duitse hertogdommen, de Saksische en dergelijke, de kleinste staten ter wereld zijn. Toch zijn er nog veel kleinere. Van die heel kleine staatjes behoort er maar één tot Duitschland, en dat is dan nog wel de grootste.

De minst kleine is het hertogdom *Lichtenstein*, dat op de Zwitsersche grens ligt, ruim 150 vierkante mijlen en nog geen 10,000 inwoners heeft, dus ongeveer zooveel als bij ons een of ander landstadje. In de hoofdstad Vaduz wonen 1000 menschen, dus minder dan op menig dorp bij ons. De vorst woont ook niet daar maar in Weenen.

Maar een derde zou groot echter, is de republiek *San Marino* in boven Italië; de hoofdstad is ook hier een klein stadje. Het heeft minder inwoners dan Lichtenstein. 't Wordt bestuurd door een grooten Raad van 60 en een kleinste van 12 leden. Er is ook een leger van . . . 22 man. Ontstaat er echter oorlog, dan komen er 500 bij. Het is de oudste republiek van Europa.

Weer veel kleiner nog is het vorstendom *Monaco* in noord-Italië in de Riviera. Dit omvat maar een 20 vierkante mijlen, en heeft ruim 13,000 inwoners; heel het gebied bestaat uit het op een rots gebouwd stadje. Monaco heeft een droeve vernaardigde gekregen door zijn speelbank of liever, speelhal, waar jaarlijks zooveel ongelukkig worden. Die speelbank brengt alles op wat noodig is voor het landje en de vorst houdt nog veel over. Hij heeft een leger van 75 man en 44 politiedienaars, kan adellijke titels verleen, munt slaan, een vloot uittrengen, ja ook oorlog verklaren aan wien hij wil. Of hij 't ooit doen zal? Zeker is hij, hoe klein zijn land ook is, een der rijkste vorsten van Europa.

We stappen nu over naar een anderen kant van ons werelddeel.

Tusschen Frankrijk en Spanje ligt weer een republiek *Andorra*, die bij Monaco vergeleken, wel een groote mogendheid kan heeten. Want Andorra is bijna 30 maal grooter, doch heeft ongelukkig maar 12,000 inwoners, krijgshaftige boeren. Een geheel vrije republiek is Andorra echter niet.

Nu komen we aan drie nog kleiner staten, waar de meeste menschen nog nooit van gehoord hebben. Toch ligt een er van dicht bij ons land.

Tusschen Aken, Eupen en Verviers vindt men een landje *Morenet* geheeten. Het is 6 vierkante mijlen groot met 200 inwoners. In 1815 konink van de mogendheden het niet eens worden, wie het hebben zou, Nederland of Duitschland, en zoo bleef het een vrij gebied. Men leeft er rustig; ieder betaalt f 3 belasting per jaar en niet meer, en in de 800 huizen en villa's wonen meer welgestelde menschen dan vervaouding, dan ergens ter wereld.

Al weer kleiner is het koninkrijk waar we nu heengaan. Het heet St. Kilda en is nog geen 2 vierkante mijlen groot. Het ligt westelijk van de Hebriden ten westen van Schotland, en bestaat maar uit een eiland. Mannen mogen er nooit regeren. Daarom kiest de bevolking, die uit arme visschers bestaat, een jonkvrouwelijke koningin, die blijft regeren tot zij gaat trouwen. Doet zij dat dan verliest zij de kroon.

De allerkleinste staat op aarde is weer een republiek. Deze heet *Grut* en ligt, gelijk Andorra, in de Pyreneën. Zij is maar 1 vierkante mijl groot en telt slechts 120 inwoners, die in 't geheel geen belasting hebben te betalen. Er is zelfs geen munte voor een kerkhof op de steele helling, waar het landje op ligt. De dooden worden daarom in Frankrijk begraven. Daar gaan ook de kinderen school.

Hoe zou het komen, dat terwijl zoovele groote en machtige rijken zijn vergaan, juist deze kleine zijn gespaard gebleven?

MILD EN ZUINIG.

Koning Frederik Wilhelm III van Pruisen, was een der mildste vorsten, die ooit geregeerd hebben. Hij kon ontzaglijke sommen weggeven voor een goede zaak of om ongelukkigen te helpen.

Daarentegen was de goede koning, gelijk ettelijke zijner voorzaten, verbarzend nauwkeurig, ja zuinig en schriel, als het kleine zaken betrof. Zijn meubelen en kleeren deden zoo lang mogelijk dienst. 't Kostte veel, hem te bewegen nieuwe aan te schaffen. En was dan b.v. heel het meubelstuk van mahoniehout, dan zei de koning: „Wat een dwaasheid. Berkenhout is immers even goed.“